

unita; nam si sit actu divisa, jam non est pars, sed aliqua completa natura, unde non est dubium quin possit assumi. Probatur ergo conclusio, quia hæc pars subsistit in toto, saltem partialiter, habet enim suam partiam modum per se essendi, qui solum propter continuationem cum alia parte non est integra subsistentia; ergo potest illa pars uniri Verbo, et amittere illum partiale modum per se essendi; et Verbum poterit terminare, et quasi sustentare partem illam, non terminando reliquias. Neque propterea Verbum esset pars, sicut nec dicitur esse anima aut sanguis, quia denominatio partis non est denominatio suppositi, sed naturæ incompletae. Neque etiam subsistentia Verbi denominaret partialis, quia ipsa non continuatur, nec per se uniretur cum subsistentia aliarum partium; sed solum esset subsistentia unius partis, quæ continuaretur et uniretur cum aliis partibus, ad componendam unam naturam, non ad componendam unam subsistentiam. Contra has conclusiones nullas video objectiones alicujus momenti, et ideo prætermitto nonnulla, quæ hic inculcari possent; sunt enim parum utilia, et non difficile expediri possunt, perceptis his quæ dicta sunt.

SECTIO IV.

Utrum forma accidentalis possit uniri Verbo hypostatice.

1. Duplex ratio unionis, secundum hypostasim et in hypostasi. — Duobus modis intelligi possunt accidentia assumi: uno modo proxime et per se, ita ut vel immediate existant per ipsammet existentiam personæ assumens, vel saltem ipsum Verbum per se terminet aliquo modo immediate et proxime existentiam ipsorum accidentium. Secundo modo possunt assumi tantum mediate, quia, vide licet, insunt in natura assumpta, quamvis non habeant immediatam aliquam unionem cum Verbo; et hic modus vocari potest, ut supra, q. 2, dicebamus, unio in hypostasi, prior vero secundum hypostasim; de unione ergo in hypostasi, non est dubium quin sit possibilis, quia de facto ita fuit in Christo, ut infra dicetur; quæstio ergo hic est de unione secundum hypostasim, et communiter tractatur de accidente separato a subjecto; et hoc sensu prius definitur, et inde facile constabit quid dicendum sit de accidente actu inhærente.

2. Prima ergo sententia affirmat posse

Deum sibi hypostatice unire accidentis separatum a subjecto. Ita tenet Marsil., in 3, q. 3, art. 1, quamvis sub dubio. Idem Almain., dist. 2, q. 2; Major, q. 3; Gabriel, dist. 1, q. 2, art. 2, ad 7, dicit, si Deus potest assumere irrationalē naturam, posse etiam assumere accidentalem. Fundamentum est, quia accidentis separatum habet modum per se essendi, similem subsistentiæ; ergo potest Deus accidentis sibi uniri ad supplendum illum modum, non per inhærentiam, sed per modum hypostaticæ unionis; sic enim sustentare accidentis, nullam imperfectionem dicit in sustentante, sed supponit potius perfectionem. Nec potest facile assignari repugnantia, vel implicatio quam hic modus involvat. Et confirmari hoc potest in opinione eorum qui existimant hanc unionem fieri ad existendum; si enim Deus facit ut anima existat existentia increata, cur non poterit facere ut eadem albedo existentia existat? Neque enim propterea existentia divina fieret accidentalis, sicut neque fit existentia creata aut materialis, etiamsi formam creatam vel materialem assumat. Nec sequitur in eo casu Deum denominari album, vel quid simile, sicut nec denominatur animatus, etiamsi animam hypostatice unitam habeat, quia illa denominatio sumitur a forma, ut informante vel inhærente, non ut subsistente. Neque etiam diceretur albedo, quia hoc est nomen naturæ, non suppositi, sicut supra in simili dicebamus.

3. Accidens separatum quamvis per se sit, non subsistit neque assumi potest. — Nihilominus probabilius mihi videtur, formam accidentalem non posse uniri hypostatice Verbo. Hanc sententiam tenet Basolis, in 3, dist. 2, q. 1, art. 2; et Palacios, q. 1, qui afferunt plures rationes, quibus omissis, ita breviter illam probro: quia imprimis non potest forma accidentalis assumi ad existendum existentia Verbi, quia hic modus unionis omni naturæ repugnat, tam accidentali quam substantiali, ut infra, q. 17, late probabitur; quanquam fortasse quoad hoc non sit specialis repugnantia in forma accidentali, ut quædam confirmatione supra facta probabiliter ostendit. Deinde accidentis existens non potest quoad modum existendi terminari subsistentia divina; quia quamvis accidentis separatum per se aliquo modo constituantur, tamen ille modus per se essendi non est vera subsistentia, sed est modus in se accidentalis, quia entitas accidentalis non est capax modi substantialis; ergo forma accidentalis est omnino incapax

QUÆSTIO V.

DE MODO UNIONIS EX PARTE PARTIUM HUMANÆ NATURÆ, IN QUATUOR ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de assumptione partium humanæ naturæ.

Et circa hoc queruntur quatuor:

Primo, utrum Filius Dei debuerit assumere verum corpus.

Secundo, utrum assumere debuerit corpus terrenum, scilicet carnem et sanguinem.

Tertio, utrum assumpserit animam.

Quarto, utrum assumere debuerit intellectum.

Res tota, quam in hac q. D. Thomas tractat, fere explicata fuerat quæstione præcedenti; solum enim ostendit partes physicas et essentiales humanæ naturæ assumptas fuisse a Verbo, quod fere ex superioribus constabat; quia non poterat humana natura assumi, nisi constans ex partibus essentialibus; tamen D. Thomas, ad refellendos aliquos errores, et uniuscujusque rei propriam rationem redendam, hanc quæstionem movet, quæ adeo clara est, ut circa litteram nihil fere commentari oporteat.

ARTICULUS I.

Utrum Dei Filius debuerit assumere verum corpus¹.

1. Ad primum sic proceditur. Videtur quod Filius Dei non assumpserit verum corpus. Dicitur enim Philip. 2, quod in similitudinem hominum factus est. Sed quod est secundum veritatem, non dicitur esse secundum similitudinem. Ergo Filius Dei non assumpsit verum corpus.

2. Præterea, assumptio corporis in nullo derogavit dignitati divinitatis; dicit enim Leo Papa, in sermone de Nativit. ², quod nec inferiorum naturam consumpsit glorificatio, nec superiorem minuit assumptio. Sed hoc ad di-

¹ Infra, art. 2, corp., et q. 14, articulo primo, corp.; et 3, d. 2, q. 1, a. 3, q. 1, et q. 2, et 4; contra, c. 29, 30 et 34, princ., et 35, fin.; et Pot., q. 6, ar. 7, corp., et opus. 2, c. 213 et 227.

² In serm. 1, post med. illius: incipit hic sermo, Salvator noster.

gnitatem Dei pertinet, quod sit omnino a corpore separatus. Ergo videtur quod per assumptionem non fuerit Deus corpori unitus.

3. Præterea, signa debent respondere signatis. Sed apparitiones veteris Testamenti, que fuerunt signa apparitionis Christi, non fuerunt secundum corporis veritatem, sed secundum imaginariam visionem, sicut patet Isai. 6. Vidi Dominum sedentem, etc. Ergo videtur quod etiam apparitio Filii Dei in mundo non fuerit secundum corporis veritatem, sed solum secundum imaginationem.

Sed contra est quod dicit Augustinus, in lib. 83 Quæst.¹: Si phantasma fuit corpus Christi, fefellerit Christus; et si fefellerit, veritas non est. Est autem veritas Christus. Ergo non fuit phantasma corpus ejus. Et sic patet quod verum corpus assumpsit.

Respondeo dicendum, quod sicut dicitur in libro de Ecclesiasticis dogmatibus², natus est Dei Filius, non putative, quasi imaginatum corpus habens, sed corpus verum.

Et hujus ratio potest triplex assignari. Quartum prima est ex ratione humanae naturæ, ad quam pertinet verum corpus habere. Supposito igitur ex præmissis³, quod conveniens fuerit Filium Dei assumere humanam naturam, consequens est quod verum corpus assumpserit. Secunda ratio sumi potest ex his, quæ in mysterio incarnationis sunt acta. Si enim non fuit verum corpus, sed phantasticum, ergo nec veram mortem sustinuit, nec aliquid eorum quæ Evangelistæ de eo narrant secundum veritatem gessit, sed solum secundum apparentiam quædam, et sic etiam sequeretur, quod non fuerit vera salus hominis subsecuta; oportet enim effectum cause proportionari. Tertia ratio potest sumi ea ipsa dignitate personæ assumptis, quæ cum sit veritas, non decuit ut in ejus opere aliqua fictio esset. Unde et Dominus hunc errorem per seipsum excludere dignatus est, Lucæ ultimo, cum discipuli conturbati et conterrati putabant se spiritum videre, et non verum corpus; et ideo se eis palpandum præbuit, dicens: Palpate, et videte quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere.

Ad primum ergo dicendum, quod similitudo illa exprimit veritatem humanae naturæ in Christo, per modum quo omnes, qui vere in na-

¹ Q. 14, in princ., tom. 4.

² Capit. 2, a med., habetur inter opera August., tom. 3.

³ Quæst. 1, art. 4.

tura humana existunt, similes specie esse dicuntur; non autem intelligitur similitudo phantastica. Ad cujus evidentiam Apostolus subjugit, quod factus est obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, quod fieri non potuisset, si esset sola similitudo phantastica.

Ad secundum dicendum, quod per hoc, quod Filius Dei verum corpus assumpsit, in nullo est ejus dignitas diminuta. Unde Augustinus dicit, in libro de Fide ad Petrum¹: Exinanivit seipsum, formam servi accipiens, ut fieret serrus; sed formæ Dei plenitudinem non amisit. Non enim Filius Dei sic assumpsit verum corpus, ut forma corporis fieret, quod repugnat divinae simplicitati et puritati. Hoc enim esset assumere corpus in unitatem naturæ, quod est impossibile, ut ex supra dictis patet². Sed, salva distinctione naturæ, assumpsit corpus in unitatem personæ.

Ad tertium dicendum, quod figura debet respondere rei quantum ad similitudinem, non quantum ad rei veritatem. Si enim secundum omnia esset similitudo, jam non esset signum, sed ipsa res; ut Damasc. dicit, in 3 lib.³. Conveniens ergo fuit ut apparitiones Veteris Testamenti essent secundum apparentiam, quasi figuræ; apparitio autem Filii Dei in mundo esset secundum corporis veritatem, quasi res figurata per illas figuræ. Unde dicit Apostolus, 2 Colos. 2: Quæ sunt umbra futurorum, corpus autem Christi.

Hic articulus clarus est, et nulla expositione indiget.

ARTICULUS II.

Utrum Dei Filius debuerit assumere corpus terrenum, scilicet carnem et sanguinem⁴.

1. Ad secundum sic proceditur. Videtur, quod Christus non haberet corpus carnale sive terrestre, sed cœlestis; dicit enim Apostolus, primæ ad Corinth. 15: Primus homo de terra terrenus; secundus homo de cœlo cœlestis. Sed primus homo, scilicet Adam, fuit de terra, quantum ad corpus, ut patet Genes. 1. Ergo

¹ Cap. 2, declinando ad fin., tom. 3.

² Quæst. 2, art. 2.

³ C. 26, circa fin.

⁴ Infr. q. 35, art. 3, c., et q. 37, a. 1, c., et q. 54, art. 3, c.; et 3, dist. 2, q. 1, a. 3, q. 1, c., et q. 2, c.; et 4 contra, c. 30 et 34; et opus. 2, c. 214.

etiam secundus homo, scilicet Christus, fuit de cœlo, quantum ad corpus.

2. Præterea, primæ ad Corint. 15, dicitur: Caro et sanguis regnum Dei non possidebunt. Sed regnum Dei principaliter est in Christo. Non ergo in ipso est caro et sanguis, sed magis corpus cœlestis.

3. Præterea, omne quod est optimum, est Deo attribuendum. Sed inter omnia corpora, nobilissimum est corpus cœlestis. Ergo tale corpus debuit Christus assumere.

Sed contra est, quod Dominus dicit, Lucæ ultimo: Spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere. Caro autem et ossa non sunt ex materia cœlestis corporis, sed ex inferioribus elementis. Ergo corpus Christi non fuit corpus cœlestis, sed carneum et terrenum.

Respondeo dicendum, quod eisdem rationibus apparet quare corpus Christi non debuit esse cœlestis, quibus ostensum est¹ quod non debuit esse phantasticum.

Primo enim, quia, sicut veritas humanae naturæ non salvaretur in Christo si corpus ejus esset phantasticum (ut posuit Manichæus), ita etiam non salvaretur si poneretur cœlestis, sicut posuit Valentinus. Cum enim forma hominis sit quædam res naturalis, requirit determinatam materiam, scilicet, carnes et ossa, quæ in hominis diffinitione poni oportet, ut patet per Philosophum, 7 Metaph.²

Secundo, quia hoc etiam derogaret veritati eorum, quæ Christus in corpore gessit. Cum enim corpus cœlestis sit impassibile et incorruptibile (ut probatur in primo de Cœlo³), si Filius Dei corpus cœlestis assumpsisset, non vere esurisset, nec sitisset, nec etiam passionem et mortem sustinuisse. Tertio etiam hoc derogaret veritati divinae. Cum enim Filius Dei se hominibus ostenderit quasi corpus carnem et terrenum habentem, fuisse falsa demonstratio, si corpus cœlestis habuisset. Ita ideo, in libro de Ecclesiasticis dogmatibus⁴, dicitur: Natus est Dei Filius carnem ex virginis corpore trahens, et non de cœlo secum aferens.

Ad primum ergo dicendum, quod Christus dicitur de cœlo descendisse duplice. Uno modo, ratione divinae naturæ, non ita quod natura divina in cœlo esse desierit, sed quia in infimis novo modo esse cœpit, scilicet secundum

¹ Art. præc.

² Tex. 39, tom. 3.

³ Tex. 20, tom. 2.

⁴ Cap. 2, a medio, to. 3, inter op. Aug.

naturam assumptam, secundum illud Joannis 3: Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo Filius hominis, qui est in cœlo. Alio modo ratione corporis, non quia ipsum corpus Christi secundum suam substantiam de cœlo descenderit, sed quia virtute cœlesti, id est, Spiritu Sancto, est ejus corpus formatum.

Unde Augustinus dicit ad Orosium¹, exponens auctoritatem inductam: Cœlestem dico Christum, quia non ex humano conceptus est semine. Et hoc etiam modo Hilarius exponit in libro de Trinitate².

Ad secundum dicendum, quod caro et sanguis non accipiuntur ibi pro substantia carnis et sanguinis, sed pro corruptione carnis et sanguinis. Quæ quidem in Christo non fuit quantum ad culpam; fuit tamen ad tempus quantum ad penam, ut opus nostræ redempcionis exploreret.

Ad tertium dicendum, quod hoc ipsum ad maximam Dei gloriam pertinet, quod corpus infirmum et terrenum ad tantam sublimitatem provexit. Unde in Ephesina synodo legitur verbum sancti Theophili dicentis: Qualiter artificum optimi non in pretiosis tantum materialibus artem ostendentes, in admiratione sunt, sed vilissimum lutum et terram dissolutam plerumque assumentes, suæ disciplinæ demonstrantes virtutes, multo magis laudantur, ita omnium optimus artifex Dei Verbum, non aliquam pretiosam materiam corporis cœlestis apprehendens ad nos advenit, sed in luto magnitudinem suæ artis ostendit.

COMMENTARIUS.

Tota littera D. Thomæ est perspicua. Solum sunt duo breviter observanda. Primum est, D. Thomam suis rationibus directe concludere, corpus Christi Domini non fuisse confectum ex materia, seu substantia cœlesti; sed ex illa materia qua cetera corpora humana constare solent; consequenter vero, quamvis id diserte non dicat, convincit corpus Christi fuisse mixtum, et ex quatuor elementis coagmentatum; hoc enim intellexit in titulo, nomine terreni corporis. Pari etiam ratione concludit, habuisse corpus illud quatuor humores, quos in titulo, nomine sanguinis indicavit; in rationibus vero articuli, sub nomine corporis carnei illos complexus est,

¹ In Dialog. 65 quæst., q. 4, a med. illius, tom. 4.

² Lib. 10, de Trin., ante med., ad sensum.